

ČTENÁŘSTVÍ A ČTENÁŘSKÉ DENÍKY V SEDMÉ A OSMÉ TŘÍDĚ

Ida Viktorová

Literární výchova je pevnou součástí výuky českého jazyka na základní škole. Patří k ní také celková podpora a rozvoj čtenářských zájmů, jejíž součástí je také povinná školní četba.

Podíváme se proto nejdříve orientačně na čtenářské zájmy dětí ve věku 13 – 14 let. V kontextu čtenářství se poté budeme věnovat čtenářským deníkům, které svým způsobem odrážejí také vztah dětí ke čtení literatury, ke vzdělání a pojetí vzdělanosti, tak jak jej předává naše škola.

Čtenářství

K zachycení čtenářských zájmů používám dat z rozhovorů s dětmi Žluté školy, pro širší zachycení situace máme k dispozici také stručné dotazníkové údaje od dětí dalších dvou škol.¹

Četba patří do volnočasových aktivit dětí, málokdy je tu aktivitou nejoblíbenější nebo nečastější. Část dětí, asi jedna třetina, považuje čtení za velmi významnou a zábavnou součást svého volného času. Vytlačují ji však počítače a hraní počítačových her, které mají rádi prakticky všichni chlapi sledovaného věku, dále pak sport (opět spíše u chlapců) a volný čas s kamarády, většinou bez konkrétní náplně (takřka u všech děvčat a části chlapců).

Část dětí nečte vůbec, zřejmě včetně povinné školní četby. Podíl těchto dětí se dá pouze odhadovat, protože jejich výpovědi si často odporují (nemají negativní vztah ke čtení, přečtou alespoň jednu knihu ročně, ale nemají žádnou oblíbenou knihu, ani autora). Někteří čtou, ale pouze noviny a časopisy, nikdy knihy. Množství takových „čtenářů“ nejspíše vzrůstá, když se podíváme blíže na oblíbené žánry jejich četby (viz dále).

Dívky

Nejoblíbenější četbou dívek jsou časopisy. Velká část dívek čte především časopisy nebo pouze je: Bravo Girl, Bravo, Top dívky, Dívka. Mnohdy jako oblíbené uvádějí i jednotlivé časopisecké rubriky jako fotoromány, horoskopy. Z beletrie se objevují horory (Stopy hrůzy), dobrodružné romány, dívčí četba, detektivky, romantická četba, místy poesie, fantasy, knihy a časopisy o zvířatech (psech a koních). Konkrétně dívky jmenují z oblíbených knih Pána prstenů a Harryho Pottera, ale také Káju Maříka, Tajnou sedmu, Cestu do středu země.

Ojediněle se mezi dívkami (platí to i pro chlapce) vyskytují velké čtenářky, které četbě věnují mnoho času a mají i široký repertoár přečtených knih.

Chlapci

U chlapců je nejoblíbenější fantasy, sci-fi a dobrodružná literatura. Časopisy čtou kluci méně, nejvíce pak sportovní noviny a časopisy (Gól, Sport). Opět se mezi nejoblíbenějšími

¹ Dotazníky vypracovali, zadali a zpracovali studenti Pedagogické fakulty v rámci integrovaného semináře klinického semestru. Šetření provedli v několika třídách na dvou školách v Praze, obě školy mají mimo běžných tříd také třídy „jazykové“ pro vybrané děti. Dotazníky tedy nebyly stejné, ani způsoby jejich zpracování. Získaná data je třeba považovat pouze za orientační vzhledem ke zkoumané problematice.

tituly objevuje Pán prstenů a Harry Potter, ale také Star trek, Poslední Mohykán, foglarovky, dobrodružné knihy vůbec.

Zdá se, že dívky mají širší rejstřík čtenářských zájmů nežli chlapci, ale podíl dívek, které čtou knihy (nedávají přednost časopisům) je rozhodně menší oproti chlapcům. Rozdíly mezi dívkami a chlapci přitom budou zřejmě menší nežli mezi různými typy (ne)čtenářů.

Děti odmítají většinou povinnou školní četbu (Malý princ, Klapzubova jedenáctka, Povědky malostranské, Bílý Tesák ad.). Přesto se občas i tyto tituly objevují mezi četbou zajímavou a oblíbenou.² Nelíbí se jim ani výběr četby v čítankách. Raději by četli méně malých ukázek, spíše celé knihy a podílely se na výběru čtení spolu s učitelem. Málo dětí také chodí do knihovny, nejčastěji si knihy půjčují od kamarádů, kteří mají podobný vkus.

Čtenářské deníky

Čtenářské deníky dětí zachytily povinnou školní četbu v sedmé a osmé třídě. Učitelka českého jazyka vždy na počátku školního roku stanovila knihy určené k povinné četbě a také data, ve kterých bylo potřeba čtenářské deníky přinést ke kontrole. Za neodevzdaný zápis byly žáci hodnoceni nedostatečnou, po jeho dodání, pokud čas příliš nepřekročil stanovenou dobu, se známka zlepšila. Hodnocení nebylo přísné. Učitelka registrovala formální náležitosti textů (zejména zda zápis obsahuje jméno autora, název knihy a zda není příliš krátký), samozřejmě hodnotila i obsahové zpracování zápisu o čtení, především alespoň hrubé zachycení základní myšlenky knihy (postačilo i téma), základní dějové linie, celistvost a vztah k původní literární předloze. Vedle známky najdeme i poznámky učitelky typu: „*chybí autor*“, „*jak se kniha jmenuje?*“, „*nedokončené*“, „*chybí závěr*“, „*četla jsi tu knihu?*“, „*to přece dopadlo jinak*“ atd.

Povinná literatura za oba školní roky zahrnovala tyto knihy:

7.ročník: - volná četba podle zájmu dětí

- Jack London – tři povídky nebo tři kapitoly z knihy podle výběru žáka
- Karel Poláček: Bylo nás pět
- Jan Neruda Povědky malostranské – výběr tří povídek

8. ročník: - Karel Jaromír Erben: Kytice – čtyři vybrané básně

- Karel Havlíček Borovský – vybraná báseň
- Betty McDonaldová: Vejce a já
- Zdeněk Jirotka: Saturnin
- Ludvík Souček: Krotitelé d'áblů

V rámci volné četby se objevily následující knihy: K. Lambová: Pomoc, já se zblázním (Klára), J.Hášek: Osudy dobrého vojáka Švejka, B. Němcová: Babička (obě Martina), W.H. Hudson: Dandy, příběh psa (Lída), M.Šimek – J.Grossman: Povědky (Barbora 1), M.Zapletal: Lovec hvězd (Barbora 2), V. Adrewsová: Květy z půdy (Petruše), J.Foglar: Hoši od bobří řeky (Šárka), V. Svobodová: Zpívající sedmička (Petra), J. Foglar: Historie svorné sedmy (Květa), V. Steklač: Holky a spol. (Táňa), R.L.Stine : Prokletí rodiny Fearů – Stopy hrůzy (Michal), R.L.Stine: Nekonečná noc – Stopy hrůzy (Petr 1), J.R.R.Tolkien: Hobit (Pavel), J.Verne: 20 000 mil pod mořem (Petr 2), E. Blytonová : Správná pětka (Šimon), J.E.Lewis :

² Viz dále oddíl o „čtenářských denících“.

Elitní jednotka (Honza), K.Čapek: Válka s mloky, E.Blytonová Tajná sedma, J.Verne: Pět neděl v balónu (vše Ota). Výběr vcelku odpovídá čtenářským zájmům této věkové skupiny.

Kvantitativní ukazatele

Zápisy o přečtených knihách povinné školní četby psaly děti do sešitů (čtenářských deníků) formátu A5. Většinou používaly během sedmé i osmé třídy jeden sešit. K dispozici máme čtenářské deníky od osmnácti dětí. Pět z nich má ovšem deník pouze z jednoho ročníku; Ota odešel na gymnázium po sedmé třídě, Bára a Lída naopak do třídy přišly, Záznamy Pavla a Petry 1 se za jeden školní rok nepodařilo získat.

Záznamy dalších osmi dětí ze třídy jsem na konci osmé třídy nedohledala. Jedná se ovšem většinou o děti, které měly soustavně problémy s plněním tohoto školního úkolu. Opakovaně během dvou let nenosily deníky ke kontrole, přestože je pak učitelka hodnotila nedostatečnou.³

Abychom posoudili vedení čtenářských deníků, je možno se podívat nejdříve na kvantitativní ukazatele, zejména délku jednotlivých zápisů. Do tabulky jsem seřadila děti podle celkové délky (v řádcích) jejich záznamů ve čtenářském deníku za oba roky (druhý sloupec). Nezapočítala jsem pro tuto chvíli zápisy Oty, Pavla, Petry 1, Bára a Lídy, protože máme k dispozici jejich čtenářské deníky pouze za jeden školní rok.

Zápisy do čtenářského deníku seřazené podle délky.

známka čj	Délka zápisů	průměr na zápis	počet zápisů- knih
1.Klára 2	383	47,8	8
2.Barbora 2 1	361	45,1	8
3.Michal 2	322	40,25	8
4.Šárka 1	248	31	8
5.Šimon 2	235	33,58	7
6.Květa 3	225	37	6
7.Martina 2	211	30,15	7
8.Honza 2	198	28,29	7
9.Petr 1 2	198	24,75	8
10,Barbora 1 1	194	38,8	5
11,Táňa 1	164	18	9
12.Petr 2 2	151	18,9	8
13.Petra 1	144	20,5	7
Průměrně	218,5	32,4	7,4

Z tabulky vyplývá, že děti zpracovaly průměrně sedm až osm knih za oba školní roky, na každý zápis potřebovaly 32,4 řádků a celkově popsaly průměrně 218,5 řádků sešitu formátu A5. Pro lepší představu lze připomenout, že jedna stránka sešitu má obvykle 22 řádky u řádkování, které se používá na 2.stupni základní školy. To znamená, že děti popsaly za dva roky asi 10 stran sešitu a na záznam jedné knihy potřebovaly průměrně jeden a půl strany.

³ Čtyři z těchto osmi jsou dyslektici, kteří takřka nečtou a dostávají pravidelně na vysvědčení z českého jazyka čtyřku, další čtyři mají známky různé - dva z nich mají z dvojky, jeden trojku a poslední čtyřku a jejich vztah ke čtení není jednotný. Např. Kuba (dostatečná z čj) čte opravdu hodně, ale takřka nemá jediný školní sešit v pořádku, ostatní čtou málo.

Rozdíly jsou ovšem značné, od 383 řádků u Kláry (skoro 18 stran sešitu) k ani ne polovičním 144 řádkům u Petry (šest a půl strany sešitu). U průměrné délky jednoho zápisu je situace složitější, a proto se k ní vrátíme později.

Děti jsem seřadila podle celkové délky všech zápisů, ale protože se liší v počtu zaznamenaných knih, nemusí pořadí vždy odpovídat i v dalším parametru – průměrné délce jednoho zápisu (viz např. Barboru 1 vs. Honzu).

Dívky celkem průměrně popsaly 241,3 řádků (34,2 řádky na jeden zápis) a kluci 220,8 řádků (29 řádků na zápis).

Pro srovnání jsem zařadila i známku z českého jazyka na konci 8. třídy. Jak vidíme, známky nemají zatím velkou souvislost s charakteristikami, které sledujeme. Je nutno ovšem připomenout, že děti, od kterých deníky nemáme, mají prospěch výrazně horší, průměr je 3,38 (viz poznámku č. 3).

Nyní se podíváme na některé rozdíly mezi 7. a 8. ročníkem, tedy vývoj vedení čtenářského deníku během těchto let. Sleduji opět stejné parametry: známku z českého jazyka, délku záznamů v řádcích, průměrnou délku jednoho zápisu u každého žáka a (v závorce) ještě počet knih.

	Známka z čj	Délka zápisů 7.třída	Průměrná délka zápisu	Délka zápisů 8.třída	Průměrná délka zápisu
1.Klára	2	141	35,3 (4)	242	60,5 (4)
3.Michal	2	196	49 (4)	126	31,5 (4)
4.Šárka	1	102	25,5 (4)	146	36,5 (4)
5.Šimon	2	160	53,3 (3)	75	18,8 (4)
6.Květa	3	132	44 (3)	93	31 (3)
7.Martina	2	127	31,8 (4)	84	28 (3)
8.Honza	2	116	29 (4)	82	27,4 (3)
9.Petr 1	2	109	27,3 (4)	89	22,3 (4)
10.Barbora 1	1	165	41,2 (3)	29	29 (2)
11.Táňa	1	91	18,2 (5)	73	18,2 (4)
12.Petr 2	2	56	14 (4)	95	23,8 (4)
13.Petra	1	56	18,6 (3)	88	22 (4)
Bára	2	-	-	127	31,7 (4)
Ota	1	147	21 (7)	-	-
Petruše	1	140	46 (3)	-	-
Pavel	2	72	24 (3)	-	-
Lída	4	60	60 (2)	-	-
Průměr		116	31,4	114,6	31,7

Z tabulky, která porovnává dva školní roky vidíme, jak celkově kázeň psaní čtenářských deníků upadá.

V průměru za celou třídu se takový trend zdánlivě neprojevuje: 116 popsanych řádek v 7.ročníku vs. 114,6 v 8.ročníku (málo přes pět stran sešitu), 31,4 řádky na jeden zápis vs. 31,7 řádek. Ani počty knih se dramaticky nemění, i když v 8. ročníku přečetly (tj. provedly zápis o přečtení) méně knih čtyři děti ze třinácti, více zapsaly pouze dvě.

Připomínám ještě, že udržujeme stále pořadí z první tabulky, kde jednotlivé děti získaly umístění podle celkové délky zápisu za oba dva roky. Při bližším zkoumání obou ročníků vidíme u většiny dětí (8 ze 13) sestupnou tendenci. Vzestup, tedy rozsáhlejší zápisy mají pouze dívky na první, druhé a čtvrté pozici (1.Klára : 141 vs. 242 řádky, 2.Barbora2: 106 vs.

255 řádků a 4.Šárka : 102 vs. 146 řádků). Ostatní, včetně výše postavených chlapců (Michal), zapsaly kvantitativně méně textu. Výjimku tvoří Petr 2 a Petra, kteří se „zlepšili“, ale jejich zápisy ani potom nedosahují průměru. Podobně je tomu s počty stran na jeden zápis, kde kvantita také klesá.

Pokud vyčleníme tři „pilné“ dívky, situace se ukáže přesněji. Tyto tři dívky mají lví podíl na přibližně stejném výsledku celé třídy za oba ročníky. Bez nich jsou výsledky radikálně odlišné. V 7.třídě mají tyto dívky průměrně zapsáno 116,3 řádky a zbytek třídy 115,9 řádků. Rozdíl tedy není velký. V osmé třídě se rozporný trend vyjeví naopak silně. Zbytek třídy průměrně zapsal za rok 87,4 řádky, tři dívky pak 214,3 řádky (asi 4 stránky sešitu vs. 10 stran sešitu).

Sestupnou tendenci prokazují ještě další podrobnější údaje. Průměrná délka zápisu jedné knihy u každého dítěte je totiž ve většině případů nezřetelným údajem. U většiny dětí se setkáme s jednou až dvěma knihami, jejichž zápis je výrazně delší nežli ostatní (např. 62 řádek zápisu jedné knihy vs. 6 řádek u jiné v případě Petruše). Tato čísla také mohou celkový dojem zkreslovat, zhruba řečeno mají také podíl na tom, že sestupná tendence v práci se nejeví tak dramatická.

Podíváme se proto blíže do jednotlivých zápisů přečtených knih z hlediska jejich délky. Zachováváme přitom stále stejné pořadí z první tabulky.

Nejdelší a nejkratší záznamy jedné knihy u jednotlivých dětí (délka v řádcích)

	Nejdelší zápis -dílo (autor)	Délka (řádky)	Nejkratší - dílo (autor)	Délka (řádky)	Průměr
1.Klára	Souček	90	Jirotka	20	47,8
2.Barbora 2	Souček	89	Volná četba	10	45,1
3.Michal	London	96	McDonaldová	10	40,25
4.Šárka	Souček	53	London	13	31
5.Šimon	London	76	Borovský	1	33,6
6.Květa	Poláček	46	Jirotka	15	37
7.Martina	McDonaldová	31	Jirotka	15	30,2
8.Honza	Jirotka	33	Borovský	16	28,3
9.Petr 1	London	52	Neruda	8	24,8
10.Barbora 1	London	65	Poláček	7	38,8
11.Táňa	London	21	Borovský	9	18
12.Petr 2	Jirotka	51	Borovský	11	18,9
13.Petra	Volná četba	22	Poláček	12	20,5
Bára	McDonaldová	29	Souček	13	31,7
Ota	Neruda	66	Volná četba	7	21
Petruše	Volná četba	62	London	6	46
Pavel	Volná četba	30	London	18	24,1
Lída	Volná četba	42	Neruda ⁴	18	30

Na první pohled si lze uvědomit, že rozdíly jsou velké, největší u Michala 96 řádků nejdelšího a 10 řádek nejkratšího zápisu jedné knihy (čtyři strany sešitu oproti necelé

⁴ Nerudovy Povídky malostranské a Erbenova Kytice se málokdy ocitly mezi nejkratšími záznamy, protože žáci měly za úkol zpracovat tři povídky (čtyři, pět básní). Nicméně nepatřily k oblíbeným. Mnohdy jsou jednotlivé součásti obsaženy v několika málo řádcích zápisu např. Honza: Pan Ryšánek a pan Schlegl (19), U tří lilí (10), Přivedla žebračka na mizinu (11) a Kytice (5), Věštkyň (6), Polednice (7), Štědrý den (7řádků).

polovině). Všichni žáci tento rozdíl komentují obdobně; knihu, která je zaujala, zpracují podrobněji a s potěšením, nezajímavé čtení (často hodnocené jako „stará“ kniha) zapíše z povinnosti, často si také nevěděli rady s pojetím a hodnocením díla. Menší rozdíly nacházíme u dětí, které cítí více tlak školní povinnosti a snaží se vyhotovit všechny zápisy pečlivě (Ota, Táňa, Petra, Bára, Pavel).

Tato čísla nám také říkají, kterou knihu si děti spíše oblíbily, která se jim líbila natolik, že ji zpracovaly více nežli ostatní knihy určené k přečtení. U některých dětí je takto zpracováno několik knih nejen jedna. Např. Michal vedle knih Jacka Londona (uvedeno v tabulce jako jeho kniha s nejdelším zápisem) zpracoval více volnou četbu Prokletí rodiny Fearů R.L.Stina (34) a Jirotkova Saturnina (44), Šárka Saturnina (39), Šimon povídky J. Londona (76) a volnou četbu Správná pětka Enid Blytonové (37), Honza Saturnina (32), Petr 1 Saturnina (38).

Mezi dobře přijímanými knihami (v rámci vzorku) knihy se často objevil J. London (6x), a to spíše mezi chlapci, L. Souček (3 silné čtenářky), Jirotkův Saturnin (7), opět více u hochů a Betty McDonallová u dvou dívek. Všechny tyto knihy současně vystupovaly i mezi neoblíbenými.

Forma a obsah čtenářských deníků

Nyní se budeme stručně věnovat některým formálním a obsahovým otázkám zpracovaných zápisů ve čtenářských denících.

Úvodní součástí každého záznamu by mělo být jméno autora a název knihy. Bohužel (čtenářský deník vedou děti s přestávkami od třetího ročníku) ani po tolika letech nejsou tyto náležitosti v pořádku. Bez problémů je najdeme pouze u 7 žáků ze 17 (převážně děvčat): Kláry, Barbory 2, Šárky, Květy, Barbory 1, Oty, Petruše.

Ostatní mají nějaké nedostatky: Michal spletl v případě *Krále Lávrů* K.H. Borovského s K.H.Máchou (teprve když dostal nedostatečnou opravil autora), Šimon neuvádí autora *Cirkusu Humberto*, původně ani autora a název u Nerudových *Povídek malostranských* (začíná rovnou povídkou *Doktor Kazisvět*, teprve dodatečně doplňuje jméno autora a název celé knihy), Martina píše poněkud nekonvenčně *Pan Jack London*, *Pan Jan Neruda* (pouze v 7.třídě), Honza zpočátku také neuvádí Jana Nerudu u povídek, pouze jednotlivé povídky a opravuje, Petr 1 podobně neuvádí vůbec název a autora u *Povídek malostranských*, Petr 2 úplně stejně, Táňa u první knihy volné četby píše pouze název *Daleká cesta* – autora neznáme, Petra u *Povídek malostranských* nemá autora, v případě K.H.Borovského zase název díla, Bára zapoměla jméno Ludvíka Součka, Pavel u *Hobita* jako volné četby nemá jméno autora, Lída v případě Nerudy neuvádí ani jeho jméno, ani název knihy.

Většina nedostatků pochází sice ze sedmé třídy, ale v osmé se objevují také, i když méně četně.

Celková úprava zápisů je bez dalších nápaditostí, které by pomohly lépe přečtené knihy zachytit. Jméno autora a název knihy bývají nejčastěji podtrženy. Občas jsou zvoleny jiné varianty jako např. *autor:* - *dílo:* (Petra 2, Bára), název díla a *napsal :* (Petr1). U částí knihy nebo povídek zase *Z knihy:* (Michal), *Povídky* (Šimon) a číslování kapitol nebo povídek (Honza, Petr 1, Ota). Úvodní slovo o autorovi, včetně let, kdy žil, uvádí Honza (čerpá z internetu nebo dalších zdrojů). Dvě dívky popisují nejprve osoby (*postavy, hlavní hrdinové*), teprve poté téma (Táňa, Petra). Na konci záznamu nacházíme *Konec* (Michal, Šimon, Petr1, Petr 2).

Často je úprava vysloveně odbyta, včetně písma

Úprava je pěkná a také délka a obsah textu má lepší průměr v případě, kdy je zápis veden na počítači (Pavel, Petr 2)

Tím se dostáváme blíže k obsahu zápisů do deníku. Zajímalo mě v této souvislosti, jestli děti nějak udržují žánr „deníku“, který požaduje zaznamenat situaci čtení a nadhled na ní: úvodem, hodnocením četby, okolnostmi vzniku knihy, hlavní myšlenkou apod. nebo jestli míří bezprostředně k zachycení obsahu knihy, především prostřednictvím hlavní dějové linie. Některé jevy jsme již zachytily (uvedení postav, čísla povídek, úvod o autorovi).

Zohlednila jsem v první řadě úvody a závěry jednotlivých záznamů knih.
Úvod textu

Počátek záznamu, pokud nezačíná přímo popisem děje, připomene existenci knihy povídky nebo autora, většinou jednou větou nebo její částí, která předchází k vyprávění o obsahu přečteného:

Tato kniha je o.. Je to o tom... (Táňa), *Knih pojednává o...* (Táňa, Barbora 2), *V této knize se dočtete, jak ..* (Pavel), *V knize se odvíjí život...* (Michal), *Knížka líčí příběh ..* (Petra), *Knih je o* (Petra), *Knih vypráví o ...* (Barbora1), *Knih je vyprávěna v 1.osobě...* (Petra), *V knize je popisován...* (Ota), *Svazek vypráví o...* (Petruše).

Příběh se odehrává v době (Šárka, Bára, Barbora 2), *), Příběh je o ..* (Květa, Barbora2, Martina), *V tomto příběhu se tvrdí, že ..* (Šimon), *Příběh začíná, když si ..* (Petr 2, Michal), *Děj je situován do meziválečné doby..* (Honza) *...a tím začíná naše vyprávění* (Šimon).

Tato povídka vypráví o .. (Martina), *Tato povídka obsahuje detektivní zápletku* (Ota), *Povídka o ...* (Petruše), *Tento napínavý román je o ..* (Ota), *V románu líčí autorka své zážitky* (Květa, Petr 2), *Báseň popisuje ..* (Honza).

Hrdina Volání divočiny pes Buch, (Táňa), *Hlavní hrdina tvrdí, že ..* (Šimon), *Hlavní postavou je ...* (Šimon), *Hlavním hrdinou je ...* (Šárka), *Hlavními postavami je pětice kamarádů..* (Šárka, Michal).

Autor tvrdí, že.. (Bára, Barbora 2, Klára), *Autor popisuje* (Honza), *Autor knihy vypráví* (Pavel, Petr1), *V této knize popisuje autor..* (Barbora1).

Občas se úvod nepovede jako *Hlavní postava přijme do služeb postavu* (Šimon – Saturnin).

V méně případech je užíván celý úvodní odstavec (úvodní část textu). Žáci se v něm zaměřují na následující prvky literární předlohy:

- hlavních postavy: *Hlavní hrdinové, osoby* -Táňa, Petra, *Charakteristika (pana Vojtiška, Baby“miliónové“* –Ota.

- celek díla a jeho části: *Soubor povídek má název Povídky Malostranské. Tvoří je jednotlivé povídky* (seznam názvů povídek) a dále nadpis *Výběr tří povídek* (které jsou obsahově zpracovány) – Petruše.

- autora díla : *Jack London, vlastním jménem John Griffith se narodil 12.1. 1878 a zemřel 22.11 1919. Vrostl ve velmi chudé rodině atd.*

Jan Neruda (1834 – 1891) je nejvýznamnější český básník a spisovatel 2.poloviny 19.století...Povídky malostranské obsahují 13 povídek, které líčí život na Malé Straně ve 40. Letech - pouze v jednom případě u Honzy.

Také závěr se vyskytuje méně často nežli úvodní věta:

Knih je napsaná vtipně (Táňa), *Knih je napsána jako jednotlivé povídky a docela se mi líbila* (Petra), *Knih končí tím, že* *Knih je velmi humorná* (Petra), *Z knihy vyplývá, že*

...(Bára), *V knize je i zeměpisný slovník.* (Neruda – Petruše), *Je to příběh o tom, jak se mohou stát pomluvy pro člověka nebezpečnými* (Barbora 2), *V této povídce je vidět, že některým lidem na penězích a slávě nezáleží* (Barbora 2), *Cílem Julese Vernea bylo seznámit čtenáře s Afrikou, a to zábavným způsobem.* (Ota), *V knize jsou popsány skutečné příběhy. Skládá se z několika povídek. Nejvíce mě zaujaly povídky...* (Honza), *Bílý Tesák patří k nejúspěšnějším románům, V jeho knihách se objevují biografické prvky.* (Honza), *Básně dávají národu naději do budoucna* (Honza – Neruda), *Knihy je zábavná, dobře se četla* (Petr 1 – Poláček).

Zdá se tedy, že rejstřík prostředků, které děti používaly, se vzhledem k práci na prvním stupni rozšiřuje, přesto jde většinou o prostředky velmi jednoduché. Pokud děti používaly nějakých dalších zdrojů (příručky, slovníky, internet), zavádějí další strukturální prvky (viz např. úvodní odstavce týkající se autora a díla). Vše ovšem nesystematicky.

Přes rozdíly, najdeme u všech dětí zápisy bez vnějšího rámce, které se omezují přímo na zachycení děje.

Žánr čtenářského deníku nerespektují i v dalších aspektech, kdy je posílen naopak žánr literární předlohy, zejména styl vyprávění:

- přímá řeč (Klára, Martina, Květa ad.)

Klára: Kathryn Lambová - *Pomoc, já se zblázním*

To je dost špatné vysvědčení. "Patricie, chceme s tebou mluvit!" (střed textu)

- výběr doslovně opsaných částí textu (Šimon, Květa, Barbora 1, Lída, Martina, Michal ad.)

Šimon: Jack London – *Muži ze čtyřiceti mil*

Velký Joh Belden, Ion McFane a Bettles diskutovali u kamen o zamrzlé vodě. Ion Mc Fane vyprávěl, jak jednou cestoval se Sirkou Charliem a Indiánem v kánoji po mělčině a tam uviděl kotevní led, který byl přilepený na každém kameni a obaloval ho jako trs korálů. Bylo to jako ovesná kaše. Pohled jakéj člověk uvidí jednou za život.

- vyprávění v 1. osobě (Barbora 1, Michal, Klára, Martina)

Michal: Jack London - *Aljaška*

Ten náš Flíček

Už nenávidím Stephana Mackae. Vydali jsme se spolu na Klondyke a museli jsme nakoupit psy do spřežení. Mezi nimi byl i pes s velkým flekem a tak jsme mu začali říkat Flíček.....(ve stejném duchu pokračuje celý zápis na dvou stranách sešitu)

Dalším problematickým místem je nerespektování celku literární předlohy a celku školního zadání úkolu. Velmi často děti nedodrží počet básní nebo povídek, které mají zpracovat (Táňa, Šárka, Barbora 2, Martina, Ota, Lída).

Jejich záznamy postrádají celistvost - neobsahují závěr knihy nebo její jinou část (Květa, Šárka, Barbora 2, Martina) nebo je nesprávně zachycen (Klára). V jiných případech je zápis velmi krátký a obecný, nebere v úvahu dostatečně obsah díla (Viz např. Petrův záznam povídky *Večerní Šplechta: -popisuje rozhovory studentů na střeše domu v Ostruhové ulici.* – celý zápis). Některým dětem chybí zásadní části děje, nejspíše vtom případě knihu nečetly.

Tím se dostáváme také k „opisování“. Jestliže děti knihu přečtou a k jejímu zápisu použijí dalších zdrojů informací je to jiná situace, než když bez přečtení opíše text z nějaké příručky k povinné četbě nebo z jiného zdroje. Bohužel nelze vždy jednoznačně rozpoznat, za jakých okolností zápis do čtenářského deníku vznikl a zda děti knihu vůbec četly.

V některých případech je to však zřejmé. Martina produkuje běžně velmi jednoduché texty, zápis z knihy *Babička* určitě opsala:

Martina: Božena Němcová – *Babička*

.. V druhé části vystupuje více do prostředí zpodobení bohatých obyčejů od měsíce k měsíci. Základem dějové gradace je právě babiččina neokázalá starost o sousedy, kteří se ocitli v tísní... (střed zápisu)

Honza je veden ke čtení a jeho rodina je bezesporu vzdělaná, přesto i u něho vidíme další zdroje zápisu :

Honza : Jack London – *Aljaška*

Ve všech knihách Jacka Londa se velmi často objevují autobiografické prvky, to jsou zážitky a postřehy z jeho vlastního života. To činí Londonovu literaturu velmi čtivou a přitažlivou i dnes, téměř po 100 letech.

Děti pochopitelně opisují i od sebe navzájem. Některé zápisy tak jsou několikanásobně opisovány, a to takřka doslova

Honza a Petr 1: Z.Jirotka – *Saturnin*

Děj je situován do meziválečné doby. Mladý muž žije vcelku pokojný život. Bydlí v jednom starém městském domě v Praze, chodí pravidelně do práce a občas hraje tenis, ale moc se mu nedaří. (atd., stále stejný zápis)

Honza zapsal Saturnina dokonce dvakrát, vždy dosti dlouhý text. Jeho první varianta zní jinak (tento zápis zřejmě neopsal, můžeme např. vidět, jak si plete vypravěče s autorem knihy): *Autor vypráví, jak přišel ke svému sluhovi, který se jmenuje Saturnin. Saturnin přestěhoval pána na loď, aby nemusel platit nájem. Autor si myslí, že Saturnin řekl majiteli lodi, že jedou na polární cestu a loď jim bezplatně půjčili. Ale autor v závěru zjistí, že loď patří Saturninovi (začátek).*

Podobně pracují i další děti (Petra a Táňa, Michal a Petr 2, Klára a Bára ad.)

Michal a Petr 2: *Saturnin*

Příběh začíná, když si jeden mladý muž získá přes inzerát sluhu Saturnina. Tento sluha je už od počátku poněkud zvláštní. (začátek zápisu, pokračuje stejný)

Opisování jsem chtěla zmínit především jako jev, který do vedení čtenářských deníku vstupuje. Bez dalších rozhovorů s dětmi a bez znalosti všech textů, ze kterých děti dnes čerpají, nelze tyto postupy dobře popsat.

Závěr

Disciplína vedení čtenářských deníků se mezi sedmou a osmou třídou zhoršuje. Tento trend lze dokládat nejen délkou zápisů o přečtených knihách, ale celkovým zpracováním čtenářských deníků.

Někteří knihy asi ani nečtou, nenosí deníky ke kontrole Děti neplní zadané úkoly (chybí záznamy o konkrétních přečtených oddílech textu). Záznamy v denících mají vážné formální i obsahové nedostatky, přestože se rejstřík prostředků, který záznamy strukturuje, rozšiřuje. Děti nevěnují dostatek času vlastnímu zpracování zápisu, po formální, ani obsahové stránce (chybí závěr, obsah je nesmyslný a neodpovídá předloze, opisuje se).

Potěšující je, že některé knihy děti zřejmě opravdu zaujaly. Povinná četba sama o sobě děti nepřitahuje, ale přesto může nabídnout titul, který dítě nezná a který si s chutí přečte. Pokud

můžeme vycházet z délky záznamů některých knih, obliba se týkala jak volné, tak povinné četby. Ze sledované skupiny nám ovšem vypadly děti (8), které nedodaly svůj čtenářský deník. Tyto děti se částečně vymykají popsanému vzorku jak v celkovém výkonu v českém jazyce, tak ve čtenářství a vztahu ke čtenářskému deníku.